

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้
ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
Use of Local Wisdom in Music Learning Management
in Secondary Schools, in Mueng District, Buriram Province

ธงรบ ขุนสงคราม¹

Thongrob Khunsongkram

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Assistant Professor, Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 2) รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน และนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 80 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง โดยการใช้แบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานด้านคุณลักษณะอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง และด้านการปฏิบัติการสอนอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานดนตรีที่ใช้บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ สาเหตุมาจากบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรีใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีความสามารถในทางปฏิบัติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาถ่ายทอดได้รับมาจากการเรียนรู้นอกระบบ นอกจากนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ของบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรีในสถานศึกษายังไม่เป็นระบบที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน

ในห้องเรียน และความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นวางตัวได้เหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดี รองลงมาคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเทคนิคการสอนให้เข้าใจได้ดี และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนกับบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก

2. รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ชุมชน การจัดทำชุดความรู้ การสร้างกิจกรรม การขยายผลสู่ชุมชน และการประเมินผล ซึ่งรูปแบบกระบวนการที่ได้จะช่วยให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในสถานศึกษามีระบบและมีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับสภาพของชุมชนซึ่งจะมีส่วนช่วยพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในชุมชนให้คงอยู่ พัฒนาดีขึ้นและแพร่หลาย เพื่อประโยชน์ของชุมชนได้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี, การใช้

Abstract

The aims of this research were 1) to study the state of operation to use local knowledge in music in secondary schools. It studied in the term of feature, teaching and student's idea about using the local knowledge in music and 2) to study the model and the process of using the local knowledge in music to apply in learning management. The samplings of this research were 80 educational administrator, teachers, and students from secondary school. They were corrected by purposive sampling. The statistics in this survey were percentage, mean, and standard deviation. The data were present by descriptive statistic.

The results of the research were found that:

1. The state of operation in term of feature is in the moderate level and in the term of teaching is in the moderate level. The educational administrator and the teacher's opinions are same. The achievement of learning basic subject base on music is in unsatisfied level. The cause of this achievement is the local knowledge strafe who expert in music always teach by practice because they have more ability in practice. And they have local knowledge from non-formal education. Moreover, it

shows that music learning management of the local knowledge staff is not in a system and does not accord with the learning process in the classroom and the student's opinion about using local knowledge in term of music to leaning is in the much level. When consider each point of the opinion, it find that the local knowledge staff is proper and good model. It is in the highest average. Follow by the local knowledge staff makes it easy to understand with teaching technique the last one are the intention and interest of students. They are in the least average.

2. The model and the process to use of local knowledge, with the expert person it consists of social analysis, do handout, create activity, operate with community and evaluation. This model and process may help to use local knowledge clearly. Moreover, they will accord with the basic educational curriculum and the social state that develop local knowledge.

Keywords: learning management, local wisdom in music, use

บทนำ

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์สังคมที่มนุษย์ชาติผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้จากธรรมชาติ เรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตที่คล้อยตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ จนถึงขั้นการพัฒนาเทคนิควิธีการหรือความรู้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่เหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติหรือการเอาชนะธรรมชาติเพราะธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ของระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปนำไปสู่ปัญหานานัปการ เพราะการละเลยความสมดุลของสรรพสิ่ง ซึ่งรวมถึงการแสวงหาความรู้ที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จนมนุษย์มีความรู้จำกัดรู้อย่างเดียว ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหมดเข้าด้วยกันได้ จึงช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาคนอื่นหรือพึ่งพาระบบตลอดไป เพราะฉะนั้นความรู้ในบริบทขององค์ความรู้นี้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกันและนำมาปรับใช้ในชีวิตได้ หรือระบบการศึกษาที่มีสมดุลแห่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญในการศึกษาพัฒนาภายใต้สังคมยุคใหม่ในปัจจุบันนี้เป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาการศึกษาในระบบนำไปสู่ภาวะขาดสมดุลแห่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นคุณค่าแห่งปัญญา เป็นภูมิธรรมแห่งแผ่นดินคู่กับคนไทยมาตั้งแต่อดีตถูกละเลยไปมาก และกำลังโน้มเอียงไปสู่กระแสภูมิปัญญาสากลนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุล (Office of the national primary education commission, 1998: p. 36)

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 สรุปไว้ว่ากำลังอยู่ในสภาวะ “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” อาการแสดงออกของปัญหาและความไม่ยั่งยืนเมื่อมองจากพัฒนาการทางภูมิปัญญาเป็นดังนี้ 1) ขาดการยอมรับภูมิปัญญาไทย 2) การละเลยและ ละทิ้งภูมิปัญญาไทย 3) การรับภูมิปัญญาใหม่เข้ามาอย่างขาดความระมัดระวัง 4) ขาดความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตน 5) ภูมิปัญญาใหม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ 6) การดำรงชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันผิดปกติ 7) ระบบการศึกษาแผนใหม่ละเลยกระบวนการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทย 8) ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย 9) การจัดการศึกษาไม่สามารถขยายโอกาสการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาไทยไว้ได้ และ 10) การบริหารการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน ไม่เอื้อต่อการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาหลัก ๆ ที่ทำให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยลดน้อยลง ดังนี้ 1) การขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย เนื่องจากผู้มีความรู้ความสามารถด้านภูมิปัญญาถึงขั้นผู้ทรงภูมิปัญญามีอายุมากขึ้นและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก คนรุ่นหลังที่รับการสืบทอดต่อมามีจำนวนน้อยลง จึงทำให้ขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย 2) ผู้คนส่วนใหญ่ละเลยละทิ้งไม่สนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญา ทั้งนี้ เนื่องจากมีความเข้าใจผิดหลงใหลค่านิยมต่อภูมิปัญญาสากลมากขึ้น และรับภูมิปัญญาสากลเข้ามาอย่างขาดความระมัดระวัง โดยไม่เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย มีผู้ยอมรับภูมิปัญญาไทยเพียงส่วนน้อยภายในวงจำกัด ภูมิปัญญาไทยจึงถูกดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยมีคุณค่าต่อสังคมไทยเท่าที่ควร ในที่สุดจึงพากันละเลยและละทิ้งภูมิปัญญาไทยไปจนเกือบหมดสิ้น 3) การจัดการศึกษาในปัจจุบันแบบขาดดุลทางภูมิปัญญา กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาถ่ายทอดภูมิปัญญาสากลมากกว่าภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะการศึกษาในระบบได้จัดการศึกษาถ่ายทอดภูมิปัญญาสากลมากที่สุดและจัดปานกลางในการศึกษานอกระบบและลดลงมาตามลำดับในการศึกษาตามอัธยาศัย 4) ขาดการสร้างสรรคองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องมาจากไม่มีระบบการเก็บรวบรวม บันทึก ประมวลผล และการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ค้นคว้าและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทยอย่างจริงจัง และ 5) ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย ยังไม่พบว่ามีนโยบายหรือทิศทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทยที่สอดคล้องกับศักยภาพ ปัญหา และภูมิปัญญาของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งการจัดการศึกษาในปัจจุบันขาดความต่อเนื่องด้านภูมิปัญญาไทย ขาดความสัมพันธ์กับสถานการณ์โดยรวมของสังคม ขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวมกับปัญหาของประชาชน ตลอดทั้งหน่วยงาน

ของราชการขาดการประสานกันในการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยในแต่ละท้องถิ่น (Department of academic affairs, ministry of education, 2003)

ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เป็นเรื่องที่ถูกฝ่ายให้ความสำคัญมาโดยตลอดทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่การดำเนินการเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษายังไม่แพร่หลายนัก และไม่มีรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อรูปแบบการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปและเน้นความสำคัญของความแตกต่างแต่ละท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านดนตรีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี ให้สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน พัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการดำเนินงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มบุคลากรในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน นักเรียน และบุคลากรทางภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน จำนวน 31 คน และนักเรียน จำนวน 49 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มี 3 ลักษณะ คือ แบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบประมาณค่า (Rating Scale) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ 2) ศึกษาสภาพการดำเนินงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 3) สร้างรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ จากประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบมีส่วนร่วม

3. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแนวคิดการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย และการสร้างแบบสอบถาม รวมถึงการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) จากการสำรวจพื้นที่ที่จะศึกษา โดยวิธีการแบบเจาะจงและการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และการดำเนินการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีของสถานศึกษา และใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Sciences) for WINDOWS เพื่อหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการอธิบายสภาพการดำเนินการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยนำเสนอข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่าในรูปแบบตาราง และวิเคราะห์เนื้อหาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.3 และเพศชาย ร้อยละ 43.7 ตำแหน่ง/สถานภาพ นักเรียน ร้อยละ 61.3 รองลงมาคือ ครูผู้สอน/บุคลากรสายผู้สอน ร้อยละ 25.0 รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ร้อยละ 7.5 และผู้อำนวยการสถานศึกษา ร้อยละ 6.2 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ ตารางที่ 1

แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านคุณลักษณะ

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน			$\bar{X}$	S.D.
		ดี 3	พอใช้ 2	ปรับปรุง 1		
1	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถ	25 (80.6)	6 (19.4)	-	2.80	.40
2	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับในชุมชน	22 (71.0)	9 (29.0)	-	2.71	.46
3	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรับผิดชอบ ในหน้าที่และตรงต่อเวลา	27 (87.1)	4 (12.9)	-	2.87	.34
4	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความกระตือรือร้น และอดทนสาหะในการปฏิบัติงาน	28 (90.3)	3 (9.7)	-	2.90	.30
5	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม	20 (64.5)	11 (35.5)	-	2.65	.49
6	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	27 (87.1)	4 (12.9)	-	2.87	.34
7	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมนุษยสัมพันธ์ และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี	23 (74.2)	8 (25.8)	-	2.74	.44

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน			$\bar{X}$	S.D.
		ดี 3	พอใช้ 2	ปรับปรุง 1		
8	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นรักษาชื่อเสียง และเกียรติคุณของโรงเรียน	26 (83.9)	5 (16.1)	-	2.84	.37
9	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเหลือและรักษา ทรัพย์สินของโรงเรียน	20 (64.5)	11 (35.5)	-	2.65	.49
ค่าเฉลี่ยรวม					2.78	.40

จากตารางที่ 1 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านคุณลักษณะ
โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$)

ตารางที่ 2

แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านการปฏิบัติการสอน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน			$\bar{X}$	S.D.
		ดี 3	พอใช้ 2	ปรับปรุง 1		
1	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความชัดเจน	20 (64.5)	11 (35.5)	-	2.65	.49
2	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดทำแผน การเรียนการสอน	26 (83.9)	5 (16.1)	-	2.84	.37
3	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเอกสารประกอบ การเรียนรู้ที่เหมาะสม	27 (87.1)	4 (12.9)	-	2.87	.34
4	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการผลิตและใช้สื่อ ประกอบการสอน	26 (83.9)	5 (16.1)	-	2.84	.37

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน			$\bar{X}$	S.D.
		ดี 3	พอใช้ 2	ปรับปรุง 1		
5	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	27 (87.1)	4 (12.9)	-	2.87	.34
6	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามแผนการสอนที่วางไว้	22 (71.0)	9 (29.0)	-	2.71	.46
7	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสอนสม่ำเสมอและจัดสอนชัดเจนเนื้อหา	25 (80.6)	6 (19.4)	-	2.81	.40
8	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการประเมินผลที่เหมาะสม	26 (83.9)	5 (16.1)	-	2.84	.37
ค่าเฉลี่ยรวม					2.80	.39

จากตารางที่ 3 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านการปฏิบัติการสอน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$)

ตารางที่ 3

แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้

ข้อ ที่	รายการประเมิน	มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1	$\bar{X}$	S.D.
1	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่งกายและใช้ภาษาได้ เหมาะสม	4 (8.2)	21 (42.9)	21 (42.9)	3 (6.1)	-	3.53	.74
2	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น วางตัวได้เหมาะสมและเป็น ตัวอย่างที่ดี	22 (44.9)	25 (51.0)	2 (4.1)	-	-	4.41	.57
3	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น สอนได้ตรงตามรายวิชา เนื้อหาทันสมัย	8 (16.3)	29 (59.2)	12 (24.5)	-	-	3.92	.64
4	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมี การเตรียมการสอนและตั้งใจ สอน	14 (28.6)	28 (57.1)	3 (6.1)	4 (8.2)	-	4.06	.83
5	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสื่อการสอน/อุปกรณ์การสอน เหมาะสม	6 (12.2)	18 (36.7)	25 (51.0)	-	-	3.61	.70
6	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเทคนิคการสอนให้เข้าใจได้ดี	19 (38.8)	30 (61.2)	-	-	-	4.39	.49
7	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจ ได้ชัดเจน	13 (26.5)	17 (34.7)	19 (38.8)	-	-	3.88	.81

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1	$\bar{X}$	S.D.
8	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้า สอนสม่ำเสมอและใช้เวลาได้ คุ้มค่า	11 (22.4)	31 (63.3)	7 (14.3)	-	-	4.08	.61
9	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นสอน ได้ตามแผนการที่กำหนดไว้	10 (20.4)	20 (40.8)	19 (38.8)	-	-	3.82	.75
10	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีโครงการสอนในรายวิชา แจกให้ในช่วงที่เหมาะสม	10 (20.4)	18 (36.7)	18 (36.7)	3 (6.1)	-	3.71	.87
11	นักเรียนได้รับความรู้จาก บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก	6 (12.2)	22 (44.9)	15 (30.6)	6 (12.2)	-	3.57	.87
12	บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเปิด โอกาสให้นักเรียนแสดง ความคิดเห็น/ซักถาม	16 (32.7)	26 (53.1)	7 (14.3)	-	-	4.18	.67
13	บรรยากาศในการเรียนการสอน มีชีวิตชีวา	-	35 (71.4)	8 (16.3)	6 (12.2)	-	3.59	.70
14	นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจ เรียนกับบุคลากรภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาก	2 (4.1)	19 (38.8)	25 (51.0)	3 (6.1)	-	3.41	.67

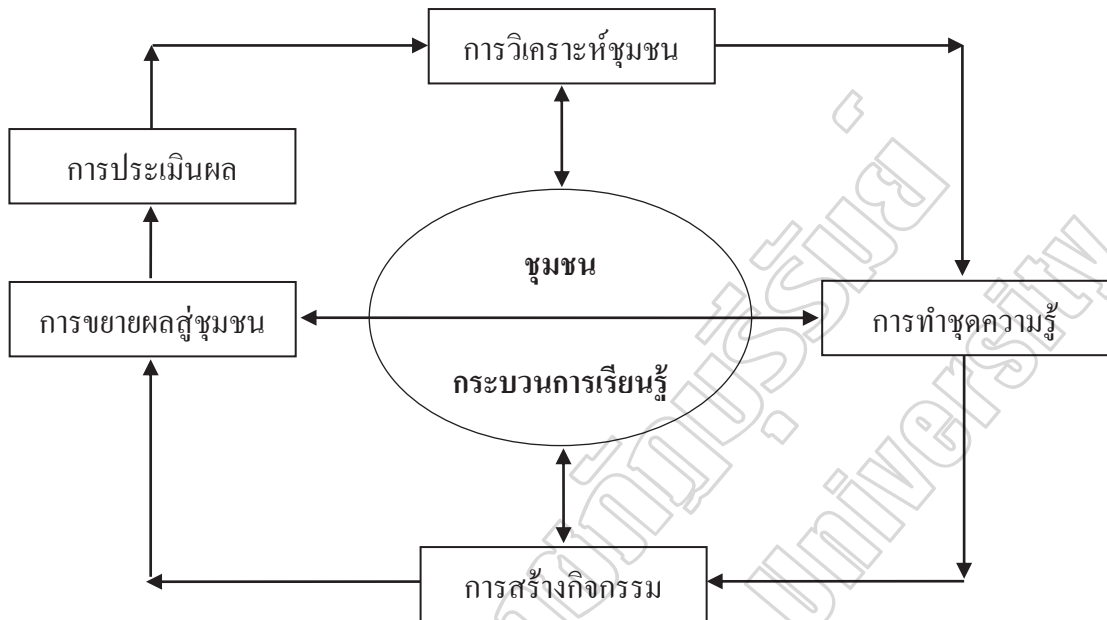
ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1	$\bar{X}$	S.D.
15	นักเรียนอยากเข้าเรียนกับ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกครั้ง	18 (16.1)	23 (46.9)	8 (36.7)	-	-	4.20	.70
16	นักเรียนจะรีบเข้าเรียนใน รายวิชาที่บุคลากรภูมิปัญญา ท้องถิ่นสอนเสมอ	5 (10.2)	29 (46.9)	12 (24.5)	3 (6.1)	-	3.73	.73
17	นักเรียนเชื่อว่าบุคลากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรอบรู้ ในวิชาชีพเป็นอย่างดี	14 (22.4)	24 (49.0)	11 (28.6)	-	-	4.06	.72
18	นักเรียนมีความเชื่อมั่น ในประสิทธิภาพของบุคลากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น	6 (12.2)	30 (61.2)	13 (26.5)	-	-	3.86	.61
ค่าเฉลี่ยรวม							3.89	.70

จากตารางที่ 4 พบว่าความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$)

ตอนที่ 3 รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ชุมชน การจัดทำชุดความรู้ การสร้างกิจกรรม การขยายผลสู่ชุมชน และการประเมินผล โดยมีแบบจำลองการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนตามแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 1: แสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้
ที่มา: Khunsongkram (2015)

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้

1.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านคุณลักษณะ (ตารางที่ 1) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นและอดสาหะในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.30) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (90.3) รองลงมาคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรับผิดชอบในหน้าที่และตรงต่อเวลา และบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.34) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (87.1) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม และบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเหลือและรักษาทักษะศิลป์ของโรงเรียน ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.49) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (64.5)

1.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านการปฏิบัติการสอน (ตารางที่ 2) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสม และบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.34) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (87.1) รองลงมาคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดทำแผนการเรียนการสอน บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการผลิตและใช้สื่อประกอบการสอน และบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการประเมินผลที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 2.84$, S.D. = 0.37) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (83.9) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.49) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี (64.5)

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานดนตรีที่ใช้บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุมาจากบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรีใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีความสามารถในทางปฏิบัติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาถ่ายทอดได้รับมาจากการเรียนรู้นอกระบบ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ของบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรีในสถานศึกษายังไม่เป็นระบบที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (Sawangwattanaraksa, 2003: abstract) ที่ศึกษาวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุม ทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

1.3 ความคิดเห็นของนักเรียนถึงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ (ตารางที่ 3) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นวางตัวได้เหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดี ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.57) รองลงมาคือ บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเทคนิคการสอนให้เข้าใจได้ดี ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.49) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนกับบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.67)

จากการสัมภาษณ์บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสภาพการเป็นบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ (Mankij, interview, 2015) พบว่า

1) การเข้ามาเป็นบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี เนื่องจากบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอาชีพหรือความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องดนตรีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับการติดต่อจากผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูผู้สอน

2) วิธีการสอนของบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นการสาธิตให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งให้ปฏิบัติเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

3) เหตุผลที่สอนนักเรียน ส่วนใหญ่บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการสืบทอดความรู้ความสามารถของตนให้คนรุ่นต่อไป และต้องการให้นักเรียนมีอาชีพเสริม มีความสามารถพิเศษ และต้องการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

4) การติดตามผลงานของนักเรียน ส่วนใหญ่บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการติดตามอย่างไม่เป็นทางการ มักใช้วิธีการสอบถามจากครู ผู้ปกครอง หรือติดตามผลงานของนักเรียนจากกิจกรรมในชุมชน เช่น การแสดงพื้นบ้านเนื่องในงานเทศกาลต่าง ๆ

หลังจากทราบสภาพการดำเนินงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้ พบปัญหาการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ยังไม่เป็นระบบ ไม่มีขั้นตอนที่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างการเรียนการสอนตามปกติกับความรู้ที่ใช้บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปรากฏจากผลการเรียนรู้ด้านความรู้ของผู้เรียนยังอยู่ในระดับต่ำ

2) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ยังไม่สอดคล้องกับสภาพของชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนยังไม่ดีขึ้น

2. รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ร่างขึ้น โดยผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ซึ่งมีแบบจำลอง (แผนภูมิที่ 1) และการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ชุมชน

2.1.1 กำหนดจุดมุ่งหมาย โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพชุมชน และวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดด้านการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน

2.1.2 กำหนดขอบเขตของข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพชุมชน ได้แก่ ประวัติชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรในชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ และข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนในชุมชน ได้แก่ จำนวนและโครงสร้างของประชากร เช่น อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ความสามารถ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน

2.1.3 กำหนดแหล่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้มีความรู้ประสบการณ์ในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้สูงอายุ ฯลฯ และข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนในชุมชน ใช้แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับผู้นำชุมชนหรือตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือนในชุมชน

2.1.4 จัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ใช้เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชุมชน และแบบสอบถาม ใช้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประชากร ซึ่งอาจจะเป็นแบบสอบถามปลายเปิดก็ได้

2.1.5 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 การจัดทำชุดความรู้

ผลจากการวิเคราะห์ชุมชนจะทำให้สถานศึกษาค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษา และช่วยส่งเสริมให้เป็นอาชีพ และวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน แล้วนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

2.2.1 จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน โดยการศึกษาสภาพปัจจุบัน เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่น สภาพของสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และศึกษาหลักสูตรแม่บท คำอธิบายของหลักสูตร

2.2.2 กำหนดความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น โดยจัดอันดับความสำคัญของสิ่งที่จะพัฒนาหลักสูตร

2.2.3 กำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับสิ่งที่จะเรียน

2.2.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา เนื้อหา กิจกรรมที่กำหนดให้เรียน

2.2.5 จัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน คู่มือครู และสื่อการสอน

2.2.6 ปรับปรุงและพัฒนา โดยการนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาแล้วไปทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 การสร้างกิจกรรม

2.3.1 การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จัดทำขึ้นนำสู่การเรียนการสอน ดังนี้ จัดครูและวิทยากรเป็นผู้สอน จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ การออกนิเทศติดตาม ประเมินผล และประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.3.2 จัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้การเรียนการสอนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีดังนี้ สำรวจความสนใจของนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมเสริม จัดตั้งกลุ่มกิจกรรมขึ้นในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาเรียนรู้และฝึกทักษะเพิ่มเติม โดยเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้ ใช้เวลาว่างที่ในสถานศึกษาและฝึกปฏิบัติที่บ้าน ประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน

2.4 การขยายผลสู่ชุมชน

เนื่องจากชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีอยู่แล้ว เมื่อสถานศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมในสถานศึกษา รวมทั้งได้ปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน แล้วจึงควรเผยแพร่สู่ชุมชนเพื่อพัฒนาร่วมกันดังนี้

2.4.1 นักเรียนเผยแพร่ข้อมูลสิ่งที่สถานศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีมาปรับปรุงให้ผู้ปกครองและชุมชนได้ทราบ

2.4.2 สถานศึกษาทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เพิ่มเติม เสริมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีที่กระทำกันอยู่

2.4.3 สถานศึกษาส่งเสริมการดำเนินงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีของประชาชนมาร่วมทำกิจกรรมในลักษณะของกลุ่มหรือชมรม

2.4.4 ประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อจัดตั้งกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การประชุมสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และปรึกษาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม การส่งเสริมการดำเนินงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้มีคุณภาพมาตรฐาน และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมของกลุ่ม

2.4.5 สถานศึกษาประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้การสนับสนุนด้านความรู้และงบประมาณในการจัดการ การระดมทุน และการอบรมทรัพย์สิน

2.5 การประเมินผล

2.5.1 ประเมินผลการเรียนการสอน

2.5.2 ประเมินผลการดำเนินโครงการ

สอดคล้องกับ Phoothes (2008: abstract) ที่ศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง และการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รูปแบบจำลองที่น่าจะช่วยให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมีระบบและมีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ชุมชน การจัดทำชุดความรู้ การสร้างกิจกรรม การขยายผลสู่ชุมชน และการประเมินผล

สรุปผล

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้านคุณลักษณะอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง และด้านการปฏิบัติการสอนอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง และความคิดเห็นของนักเรียนถึงการใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานดนตรีที่ใช้บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุมาจากบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีความสามารถในทางปฏิบัติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรีที่นำมาถ่ายทอดได้รับมาจากการเรียนรู้นอกระบบ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ของบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในสถานศึกษา ยังไม่เป็นระบบที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

สำหรับการใช้บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการเรียนการสอน พบว่า ไม่มีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น แสดงให้เห็นว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในการจัดการเรียนการสอนเป็นเพียงเฉพาะบุคคล ไม่ส่งผลถึงชุมชนโดยรวม

ผู้วิจัยได้ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางให้สถานศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไปใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการศึกษา ซึ่งร่างรูปแบบกระบวนการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดทำขึ้น ได้พัฒนาจากแนวคิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกรมวิชาการ และนำเสนอร่างให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะและนำมาปรับปรุงเป็นรูปแบบที่เหมาะสม รูปแบบกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ร่างขึ้น โดยผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ชุมชน การจัดทำชุดความรู้ การสร้างกิจกรรม การขยายผลสู่ชุมชน และการประเมินผล ซึ่งรูปแบบกระบวนการที่ได้จะช่วยให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในสถานศึกษามีระบบและมีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับสภาพของชุมชนซึ่งจะมีส่วนช่วยพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีในชุมชนให้คงอยู่ พัฒนาดีขึ้นและแพร่หลาย เพื่อประโยชน์ของชุมชนโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีอย่างเป็นทางการยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นต่อไป เช่น การอบรมสัมมนา การติดตามกำกับดูแลการดำเนินงานและประเมินผลอย่างจริงจัง

1.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นให้เป็นที่ไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลการนำรูปแบบที่ได้เสนอในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมตามสถานการณ์และช่วงเวลาที่ย่เปลี่ยนไป

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการพัฒนาหลักสูตรความต้องการของท้องถิ่น*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*

โดยภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนสังกัด สปช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

นันทภพ หมั่นกิจ. (29 พฤษภาคม 2558). *สัมภาษณ์*. ข้าราชการบำนาญโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม

อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.

สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์. (2546). *การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร*

สถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภิญโญ ภู่เทศ. (2551). *การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา*

ของจังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Translated Thai References

Department of Academic Affairs, Ministry of Education. (2003). *Development of local needs*

curriculum. Bangkok: Teacher's council publishing. [in Thai]

- National Primary Education Commission, Office. (1998). *Development of local curriculum by local wisdom in schools. Office of the National Primary Education Commission.* Bangkok: Teacher's council publishing. [in Thai]
- Mankij, N. (May 29, 2015). *Interview.* The Government Pensioner, Buriram Pittayakom School, Muang District, Buriram Province. [in Thai]
- Phoothes, P. (2008). *The use of local wisdom in teaching in secondary schools in Nakhon Sawan Province.* Nakhon Sawan: Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Nakhon Sawan University. [in Thai]
- Sawangwattanaksa, S. (2003). *A study of the use of local wisdom in curriculum development in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission Nonthaburi.* Master Thesis. Educational Supervision and Curriculum Development. Graduate School, Chulalongkorn University. [in Thai]

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธงรบ ขุนสงคราม

สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เลขที่ 439 ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์: 081 185 6345 อีเมล: kh.thongrob.2508@gmail.com

Author

Assistant Professor Thongrob Khunsongkram

Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Nai Muang Sub-District, Muang District,

Buriram Province 31000 Tel: 081 185 6345, E-mail: kh.thongrob.2508@gmail.com